

Başlangıcından Günümüze Kadar İslam Felsefesi
(Islamische Philosophie. Von den Anfängen bis zur Gegenwart),
(Ulrich Rudolph, C.H.Beck Yay., 3. Baskı, Münih 2013)

Özcan Taşcı*

Daha önce “Alman Oryantalizm Geleneği-Kelam ve İslam Felsefesi Örneği” (Nobel yay., Ankara 2013) adlı kitabımızda ismen zikrettiğimiz (s. 99) ancak içerik olarak fazla bir şey sunamadığımız Ulrich Rudolph’un İtalyancaya da çevrilen küçük hacimli eserinin İslam Felsefesi için olduğu kadar Kelam için de bir takım fikirler vermesi açısından değerlendirilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Yazar kitabının giriş kısmında, Batıda İslam Dünyasından her bahsedildiğinde, akla hemen yanlış bir şekilde Müslümanların nassa mutlak bağlılıkları ve oldukça eskide kalmış fikirlere sahip oldukları geldiğini belirtmektedir. Rudolph Batıdaki bu anlayışın oldukça hatalı olduğunu şu sözleriyle ortaya koymaktadır: “Buna karşın onların bir zamanlar günümüzde olduğundan oldukça farklı bir şekilde algılandığı, dolayısıyla da İbn Sina ve İbn Rüşd’ü yetiştiren bir kültür ve felsefe birikimine sahip, akli ön planda tutan bir anlayışa sahip oldukları unutulmuş bir gerçek olarak karşımızda durmaktadır.” (s. 7). Yazar, bu noktada her şeyi “Avrupa merkezli” olarak algılayan bir okuyucu için hiç te hoş olmayacak bir yargıda bulunmaktadır. Bu da Batıdaki antik döneme ait felsefi mirasın özellikle 8. yüzyılda başlayan Yunancadan Arapçaya yapılan tercüme sonucunda 13. yüzyıldan itibaren Latinceye çevrilmesi ile muhafaza edildiğidir (s. 7). Ona göre Batıda yapılan çalışmalar Müslümanların bilim birikimine 20. yüzyılın ortalarına kadar ilgi göstermişlerdir. Bu ilginin odağında 9.-12. yüzyıllar arasındaki Kindi, Farabi, İbn Sina ve İbn Rüşd’ün bilimsel çalışmaları yer almıştır (s. 8). Yazar bu noktada bize göre oldukça önemli bir kanaatini dile getirmektedir. Bu da Batıda 20. yüzyılın ortalarına kadar İslam Dünyasındaki bilimsel çalışmalar hakkındaki araştırmaların en önemli amaçlarından birisinin, yukarıda zikredilen Kindi, Farabi, İbn Sina ve İbn Rüşd üzerinden ortaçağ Avrupa düşüncesi hakkında malumat elde edilmesinin amaçlandığıdır. Zira bu düşünürler Ortaçağ Avrupa düşüncesini derinden etkilemişlerdir (s. 8).

Rudolph bu noktada Henry Corbin’in tezine atıfta bulunmak suretiyle kanaatimizce yine oldukça farklı bir analiz yapmaktadır. Bu da gerek Batıda gerekse Doğuda araştırmacıların çoğunluğuna göre İslam Dünyasında felsefe ve bilimde gerileme dönemi olarak görülen 13. yüzyıldan sonra felsefenin yok olmadığı aksine antik Yunan felsefesinin etkisinden kendisini tam anlamıyla kurtarmak suretiyle özgün ve orijinal bir hale geldiğidir. Corbin’e göre bu yeni felsefenin merkezi İran olup, adı da “Hikmet öğretisi” (Weisheitslehre) idi (s. 8). Yazara göre Corbin bu hikmet öğretisi ile teosofizm yani “İşraki felsefe” yi kast etmiş olmakla eleştiri oklarına hedef olmuştur.

* Prof.Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Kelam Anabilim Dalı, ozzcan12@hotmail.com

Müellife göre işte bu tez ağırlık kazandıktan sonra Avrupada İslam üzerine yapılan çok daha yeni araştırmalar başka bir temayüle yönelmişlerdir: Yani İslam Dünyasında 1200'lü yıllardan sonra da felsefe varlığını devam ettirmiştir. Ancak o 13. yüzyıldan sonra devam eden İslam felsefesinin muhteva olarak neleri kapsadığının araştırılması gerektiğine işaret ederek (s. 9), eserinde buna yönelik bir cevap arayışında bulunmakta olduğu tespit edilmektedir.

Eserde ele alınan temel konular başlıklar halinde şu şekilde sıralanmaktadır:

- Antik Bilimlerin Benimsenmesi (ss. 11-15),
- İlk Tasarım: Ebu Yusuf el-Kindi (ss. 15-22),
- İkinci Tasarım: Ebu Bekr er-Razi (ss. 22-29),
- Üçüncü Tasarım: Ebu Nasr el-Farabi (ss. 29-37),
- Felsefi Bilgilerin Yayılması (ss. 37-42),
- Yeni Bir Paradigma: İbn Sina (ss. 42-56),
- Teolojik/Kelami bir Reaksiyon: el-Gazali (ss. 56-61),
- İspanya'da Felsefenin İlerlemesi: İbn Bace (ss. 61-65),
- Bir Sentez Denemesi: İbn Tufeyl (ss. 65-70),
- Yeniden Aristo'ya Dönüş: İbn Rüşd (ss. 70-77),
- İşıklanma/Aydınlanma Olarak Felsefe: Sühreverdi (ss.77-86),
- Değişen Umumi Koşullar (ss. 86-91),
- İbn Sina ve Sühreverdi Sonrası Felsefe (ss. 91-99),
- Yeni Bir Temayül: Molla Sadra ve İsfahan Okulu (ss. 99-105),
- Avrupa Düşüncesi Karşısında İslam Dünyası (ss. 105-116).